MUSTAQILLIK YILLARIDA MAHALLALARDAGI IJTIMOIY IQTISODIY TURMUSHNING BARQARORLSHUVI

Sanginova Iroda Nematullayevna
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti tayanch doktoranti.
Denov, O'zbekiston.
i.sanginova@dtpi.uz

Anotatsiya.O'zbekiston mustaqillikning ilk kunlaridanoq islohotlarning bosqichma-bosqich amalga oshirilishida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan iqtisodiy va ijtimoiy buhronlarning oldini olib, islohotlar samaradorligini ta'minlashga kirishdi.Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari hududlardagi muhim masalalarni hal etishga kirishdi.[1]Mahalliy boshqaruv organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati olib borilishining o'zi Mahallalarda tom ma'nodagi demokratik qadriyatlar rivojlanishi,iqtisodiy ijtimoiy turmushning yaxshilanishiga zamin bo'la oladi.Maqolada O'zbekistonning mustaqillik yillarida ijtimoiy iqtisodiy turmushida ro'y bergan o'zgarishlar haqida tahlil qilingan.

Annotation. From the first days of independence, Uzbekistan started to ensure the effectiveness of reforms by preventing economic and social crises that may arise in the gradual implementation of reforms. Self-government bodies of citizens began to solve important issues in the regions. Public control over the activities of local government bodies can be the basis for the development of democratic values in the literal sense of the neighborhood and the improvement of economic and social life. The article analyzes the changes that took place in the social and economic life of Uzbekistan during the years of independence. .

Kalit so'zlar: Ijtimoy hayot, qishloq xo'jaligi, demokratik qadryatlar, "Yagona ijtimoiy reystr" islohot, barqaror iqtisodiyot.

Kirish (Introduction).

Avvalo, shuni ta'kidlash kerakki, mamlakatimiz yangilanish davriga qadam qo'ygan birinchi kunlardan boshlab ochiq, pragmatik va amaliy tashqi siyosat yuritish, dunyodagi barcha taraqqiyparvar mamlakatlar, ayniqsa, qo'shni davlatlar bilan yaqin do'stlik va hamkorlik munosabatlarini mustahkamlashga ustuvor ahamiyat qaratib,fuqarolarning ijtimoiy iqtisodiy hayotini farovonlashtirishga harakat qilib kelmoqdamiz.[2]Mustaqillik yillarida respublikaning aholi harid qobiliyati bo'yicha 3,4marta 27,1milliard 92.3 Aqsh dollariga sanoat mahsulot hajmi 3 martaga oshdi.2004 yildan buyon Respublikadagi mahallalardagi iqtisodiyot yiliga 7-9 foizga darajasidagi yuqori va barqaror iqtisodiy o'sish suratda namoyon etmoqda.Mustaqillik yillarida yalpi ichki mahsulot sanoatning hissasi 17,6 foizgacha xizmatlar ulushi 33,6 foizdan 49 foizgacha o'sdi.Mamlakatda olib borilayotgan islohotlarning barchasi mahallalardagi aholining ijtimoiy hayot farovonli uchun xizmat qiladi.[3]

Material va tadqiqot usullari (Materials and methods).

Tadqiqot olib borish jarayonida ilmiy muammoga sivilizatsion yondashuv asosida tarixiy-qiyosiy, muammoli-xronologik, ob'ektivlik, tizimli tahlil, manbaviy, qiyosiy-mantiqiy tahlil, xolislik, og'zaki so'rov kabi usullar yordamida mustaqillik yillarida aholini ijtimoiy va

iqtisodiy turmushining farovonlashtirishga oid qilingan ishlar masalasi birlamchi hujjatlar tahliliga tayangan xolda atroflicha tadqiq etildi.

Natijalar va ularning muhokamasi (Results and its discussion).

Mustaqillik yillarida mahallalardagi Iqtisodiy ijtimoiy rivojlanishni ilmiy o'rganishda Surxandaryo viloyatining Angor tumani misolida ko'rib chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi.[3] Tuman qishloq xo'jaligining bir necha sohalariga ixtisoslashgan. Tumanning iqtisodiy ko'rsatgichi 1992-yilda 100 mlrd so'mlik qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarilgan bo'lsa, 2020 yilda 1105,7 mlrd.so'mlik qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarildi. Bu borada viloyat yalpi qishloq xo'jaligi mahsulotining 5,5% ini tashkil etdi. Tuman yalpi qishloq xo'jaligi mahsulotida qishloq xo'jaligining ulushi yuqori bo'lib,57,4% ni tashkil etadi.2020 yilda qishloq xo'jaligi yalpi mahsulotining 70,2% dehqon (shaxsiy yordamchi xo'jaliklar), 18,6% qishloq xo'jaligi faoliyati bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar, 11,2% xo'jaliklar tomonidan ishlab chiqarildi. So'nggi yillarda tumanda transport va xizmat ko'rsatish ham rivojlangan. Ayniqsa, mustaqillik yillarida tuman markazidan o'tgan Termiz-Toshkent avtomobil yo'lining aylanma yo'lini qurish va ishga tushirish hamda ichki yo'llarni ta'mirlash tumanda transportning geografik o'rnini yaxshilashga olib keldi. Muxtasar qilib aytganda, tumanda joylashgan mahallalarda ishlab chiqaruvchi kuchlarni oqilona joylashtirish va rivojlantirishda quyidagi masalalarni hal etish maqsadga muvofiqdir. Tumanning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida uning iqtisodiy va intellektual salohiyatidan samarali foydalanish talab etiladi. Yana bir misol tariqasida Surxondaryo viloyatining Sherobot tumanida ham mustaqillik yillarida mahallalardagi aholining turmush tarzini ijtimoiy iqtisodiy hayotini farovonlashtirish maqsadida ko'pgina ishlar amalga oshirilgan.N.Murodov nomli davlat xo'jaligidagi Bo'ston Yangiobod,Paxtazor,Guliston Botoshobod,va Girshak qishlog'laridagi barcha mahallalarni gazlashtirishga umumiy uzunligi 25,5 km gaz tarmoqlarini hamda mahallalarning ichki yo'llarida o'rta bosimli umumiy uzunligi 21,2 km gaz tarmog'i loyihalashtirilgan va hamda hayotga joriy etilgan.[4]Bundan tashqari 1992-1993 yillarda tumandagi har bir mahallaning fuqarolarini ijtimoiy,iqtisodiy,huquqiy yashash holatini yaxshilash maqsadida tuman xokimi tomonidan quyidagi ishlar amalga oshirildi.

- Mahalla fuqarolarini yaxshi yashashi uchun ijtimoiy hayoti himoya qilindi.
- Tumandagi xo'jalik tashkilotlariga bozor iqtisodyotiga o'tish munosabati bilan aholini oziq ovqat va sanoat mahsulotlari bilan ta'minlandi.
- Davlat bahosi bilan aholiga sotiladigan mollar sonini ko'rib chiqib ularning sonini kopaytirishga harakat qilindi.
- Mehnatkash aholini ish bilan ta'minlandi.
- Mahalladagi ishsiz bo'lgan fuqarolar o'rganilib chiqilib,ishsizlar sonini kamaytirish maqsadida fuqarolar ish bilan ta'minlandi.
  Tadbikorlarga ishlab chiqarish sanoat korxonalarini rivojlantirish uchun sharoitlar yaratib berildi.[5]

Xulosa. Xulosa qilib shuni ta'kidlab o'tishimiz lozimki mamlakatimizda ehtiyojmandlarga ijtimoiy yordam ko'rsatishning keng qamrovli mexanizmi yo'lga qo'yilishi mustaqillikning ilk kunlaridan boshlangan bo'lsada,hozirgi kungacha davom etib kelmoqda.[6]Mamlakatda ishlab chiqilayotgan har bir qilinayotgan ishlar insonga va yana insonga xizmat qilishi ham

bejizga emas. Prezident farmoniga muvofiq, ijtimoiy yordamning barcha turlarini bir xil mezon va bir xil hujjatga muvofiq taqdim etish imkonini beradigan “Yagona ijtimoiy reystr” yaratilmoqda. tizim barcha hududlarda bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Bu tizim orqali ma’lumotlarni tizimlashtirish har bir ijtimoiy yordam oluvchining ehtiyoj darajasini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. U oila a’zolarining daromadlari, mol-mulki, bank hisoblari, olingan kreditlar va avtomobillar to‘g‘risidagi turli idoralarning tegishli bazalarida mavjud bo‘lgan ma’lumotlar asosida aniqlanadi.Istiqbolda “Yagona ijtimoiy reyestr” dasturining to‘liq ishga tushirilishi inson omilini sezilarli darajada minimallashtiradi va natijada ijtimoiy yordamni taqsimlashdagi korrupsiya holatlarini imkon qadar bartaraf etadi. Shuni ham ta’kidlash kerakki, aholining eng kambag‘al qatlamlarini ijtimoiy himoya qilish va qo‘llab-quvvatlash siyosati ehtiyojmand oilalarga beriladigan yordam pullari bilan cheklanib qolmasdan maqsad — aholining iqtisodiy farovonligi darajasini oshirish uchun sharoit yaratishdir.[7] Odatda kambag‘allikka tushib qolishdan ko‘ra, undan chiqish anchayin mushkul hisoblanadi. Shu bois davlat tomonidan ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash odamlarni bosqichma bosqich kambag‘allikdan chiqarish hisoblanadi — boshqacha aytganda, odamlarni ana shu holatda tutib turishdan ko‘ra, kambag‘allar toifasidan chiqarish vositasi sifatida ko‘proq o‘zini ko‘rsatishi uchun tegishli sharoitlarni yaratish davlat ijtimoiy siyosatining ustuvor vazifasi etib belgilangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati.

1. Anvarov Alisherjon Adxamjon o’g’li “Mahalla tizimida ijtimoiy faoliyatni tashkil etish” Farg’ona 2018 yil.
2.Axrorova Sevara Axmedovna.”Mahalla boshqaruvida xotin qizlarning ishtiroki”.
3Sanginova .I.N “Mahalladagi yoshlarda milliy ta’lim tarbiyani shakllantirishda jadidlar g’oyalarining ahamiyati” surxondaryo 2024 yil.
4.Surxondaryo viloyat davlat arxivining Sherobod tuman bo’limi.
Fond № M 325. Ro’yxat № 1.saqlash № 5.
5.Surxondaryo viloyat davlat arxivining Sherobod tuman bo’limi.
Fond № M 325. Ro’yxat № 1.saqlash № 4.
6.Turmanov Sag’indiq Turg’anbayevich. “O’zbekistonda mahalliy institutlar rivojlanishining milliy xususyatlari”. 2020 yil.
7.Sherniyzova.G.U “O’zbekistonda mahalliy boshqaruv va fuqarolarning o’zini o’zi boshqaruv institutlarini demokratlashtirish”. 2020 yil